

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แผนพัฒนาแนะแนวในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 (พ.ศ.2545-2549) ได้มีแนวคิดสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 โดยมุ่งเน้นที่จะพัฒนาบุคคลให้เกิดการบูรณาการแบบองค์รวม ทั้งองค์ความรู้ตามหลักวิชา วิชาชีพ และ วิชางาน เพื่อให้บุคคลมีความสมดุลทั้งด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา และสังคม เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข โดยใช้กระบวนการแนะแนวเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาบุคคลให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นให้ทุกส่วนทุกฝ่ายของสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงาน (กรมวิชาการ 2545 : 9) และสาระสำคัญของหลักการแนะแนวมีความสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 กล่าวคือ การแนะแนวเป็นกระบวนการที่ช่วยเหลือให้บุคคลได้รู้จักและเข้าใจตนเอง อย่างถูกต้อง รู้ขีดความสามารถของตนเอง เห็นคุณค่าของตนเอง (กรมวิชาการ 2545 : 9) ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดของ คาร์ล อาร์ โรเจอร์ส (อ้างถึงใน อุษณีย์ เข็นสบาย 2533 : 20) ที่กล่าวว่า 1) บุคคลมีความสามารถ มีศักยภาพในตัวเองอย่างสมบูรณ์ 2) บุคคลมีแนวโน้มจะเลือกสิ่งที่ดีและเหมาะสมที่สุดกับตัวเขาถ้าเขามีโอกาส 3) บุคคลมีอิสระในการเลือกแนวทางในการดำเนินชีวิต 4) บุคคลเป็นสิ่งที่น่าเชื่อถือและไว้วางใจได้ เมื่อการแนะแนวเป็นกระบวนการช่วยเหลือมนุษย์ในด้านต่างๆ ตามวิธีการและระเบียบแบบแผนแห่งการแนะแนว ซึ่งสอดคล้องกับ ปรัชญาของการแนะแนว ซึ่งผู้แนะแนวมีความเชื่อสรุปไว้ดังนี้ 1) มนุษย์มีความแตกต่างกัน (Individual difference) ไม่มีใครเลยจะมีลักษณะเหมือนกันทุกประการ 2) บุคคลย่อมมีความต้องการที่จะได้รับการช่วยเหลือ ซึ่งถือว่าเป็นไปตามธรรมชาติของมนุษย์ 3) พฤติกรรมย่อมมีสาเหตุ (All behavior is caused) การแสดงพฤติกรรมใดๆ ก็ตามของบุคคล ถ้าพิจารณาให้ดีพบว่าพฤติกรรมที่เกิดขึ้นนั้นมีสาเหตุทุกลักษณะ (คมเพชร ฉัตรสุกกุล 2521 : 11)

กระทรวงศึกษาธิการได้ประกาศให้ใช้แผนพัฒนาการแนะแนวฉบับที่ 3 (พ.ศ.2545-2549) โดยมีวิสัยทัศน์การแนะแนวที่ให้การแนะแนวมุ่งให้ทุกช่วงชีวิตมีคุณภาพชีวิตและสังคมที่ดี ใช้ชีวิตอย่างพอเพียงและมีความสุข ทุกคนในสังคมมีบทบาทและมีส่วนร่วมในกระบวนการแนะแนว

อย่างกลายเมิตร ในยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบการบริหารจัดการแนะแนว ในระดับเขตพื้นที่ การศึกษา 1) ให้จัดทำโครงสร้างการบริหารจัดการแนะแนวจัดตั้งคณะกรรมการแนะแนวระดับ เขตพื้นที่การศึกษา 2) ส่งเสริมสนับสนุนประสานงานกับสถานศึกษา ให้มีโครงสร้างระบบ การบริหารจัดการแนะแนว และจัดตั้งคณะกรรมการแนะแนวในระดับสถานศึกษา 3) ดำเนินให้มี โครงสร้างระบบการบริหารจัดการแนะแนว 4) จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการแนะแนวระดับ สถานศึกษาโดยให้ทุกคนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับผู้บริหารมีส่วนร่วมในการดำเนินงานแนะแนว ของสถานศึกษา สถิต วงศ์สวรรค์ (2531 : 314) กล่าวว่า ผู้บริหารที่เข้าใจและเห็นความสำคัญ สนับสนุนการจัดบริการแนะแนวจะทำให้งานแนะแนวประสบผลสำเร็จ ถ้าผู้บริหารสถานศึกษาใด ไม่สนใจให้การสนับสนุนโครงการแนะแนว กิจกรรมแนะแนวก็ไม่สามารถพัฒนาไปได้ เพียงแต่ ตั้งขึ้นไว้เป็นธรรมเนียมให้ได้ชื่อว่ามีโครงการ ตั้งขึ้นไว้คอยวันเลิกล้ม แต่ผู้ดำเนินโครงการ แนะแนวไม่ควรย่อท้อกับอุปสรรคควรจะจริงจังในผลงานให้ปรากฏ การแนะแนวในโรงเรียน นับวันที่จะมีผู้เห็นความสำคัญ ทั้งนี้เพราะปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับตัวนักเรียน ปัญหาสังคมซึ่ง เกี่ยวข้องกับเด็กทางอ้อมเริ่มเพิ่มพูนขึ้นมาก ถ้าบริการแนะแนวของสถานศึกษานั้นล้มเหลวผลก็คือ นักเรียนขาดที่พึ่งไม่สามารถป้องกันและแก้ไขปัญหาต่างๆ ได้

การบริหารจัดการแนะแนวผู้บริหารและคณะครูต้องมีความรู้ความเข้าใจด้านการแนะแนว เป็นอย่างดีจึงจะช่วยให้งานแนะแนวดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพครูแนะแนวควรมีเวลาในการ ปฏิบัติงานแนะแนวอย่างเต็มที่ สถานศึกษาควรบรรจุแผนงาน โครงการกิจกรรม ปฏิทินการปฏิบัติ งานแนะแนวให้ชัดเจน การจัดโครงสร้างการบริหารควรจัดในรูปคณะกรรมการมีการกระจาย ความรับผิดชอบ (วิชัย ศรีสมบัติ 2541 : บทคัดย่อ)

แม้ว่าการแนะแนวจะได้รับการยอมรับว่ามีความสำคัญต่อการจัดการศึกษาแต่ก็มีประเด็น ปัญหาใหญ่ สถานศึกษาต่างๆ มีวิธีการจัดและการบริหารจัดการงานแนะแนวอย่างไร ตลอดระยะ เวลาที่ผ่านมา พบว่าการดำเนินงานแนะแนวในสถานศึกษายังมีปัญหาในระบบงานแนะแนว สอดคล้องกับ ประหยัด ทองมาก (2535-2536 : 18-24) กล่าวถึงสภาพการดำเนินงานในโรงเรียน ขยายโอกาสทางการศึกษาสอดคล้องกัน สรุปได้ว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ยังไม่มีระบบการดำเนินงาน แนะแนวที่ชัดเจน กล่าวคือ ยังไม่มีระบบข้อมูลที่จะนำมาใช้ในการวางแผนหรือดำเนินกิจกรรมการ ควบคุมกำกับดูแลตลอดจนไม่มีแผนการปรับปรุงและพัฒนางานแนะแนวให้บรรลุตามเป้าหมาย ปัญหาที่พบได้แก่มิบุคลากรไม่เพียงพอที่จะรับผิดชอบงานแนะแนว ขาดเอกสารคู่มือการปฏิบัติ งานแนะแนว การจัดรูปแบบของการบริหารงานแนะแนวมีโรงเรียนเพียงไม่กี่โรงเรียนที่จัดเป็นรูป แบบคณะกรรมการ (ชูเพ็ญ ศรีพงษ์ 2537 : 156)

การบริหารจัดการงานแนะแนว การจัดบริการแนะแนวยังทำได้ไม่ครบทั้ง 5 บริการ ไม่มีระบบบริหารจัดการที่มีประสิทธิภาพ ขาดการวางแผนการดำเนินงานอย่างเป็นระบบทั้งระยะสั้นและระยะยาว (สาขาสุนีย์ ศรีสุวรรณ 2543 : 153) ดังนั้น จึงอาจกล่าวได้ว่า การบริหารจัดการแนะแนวในสถานศึกษาทั่วไปยังมีอุปสรรคและปัญหาอยู่อีกมาก ส่วนใหญ่เป็นปัญหาในด้านการบริหารจัดการ ปัญหาการขาดแคลนบุคลากร อุปกรณ์เครื่องมือสิ่งอำนวยความสะดวก จึงเป็นผลให้การบริหารจัดการแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานยังมีข้อจำกัดในการบริหารจัดการแนะแนวดังกล่าว

สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เป็นหน่วยงานหนึ่งสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติการบริหารราชการกระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ.2546 จัดการศึกษาขั้นพื้นฐานเป็น 4 ช่วงชั้น (ชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6) มีสถานศึกษาในสังกัด 226 โรง จาก 5 อำเภอ แต่ละพื้นที่มีความแตกต่างกันทั้งทางด้านขนาดของสถานศึกษา ภูมิศาสตร์ สังคมวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมตลอดจนถึงการคมนาคม การสาธารณสุขและการสื่อสารเทคโนโลยี กอปรกับในระยะเวลาที่ผ่านมา ยังไม่มีการศึกษาสภาพปัญหาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชรอย่างจริงจัง ผู้วิจัยในฐานะเป็นผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีความสนใจในการศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 เพื่อจะได้เป็นแนวทางในการนำผลการวิจัยไปใช้และพัฒนางานแนะแนวให้เกิดประโยชน์สูงสุด

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1
2. เพื่อศึกษาปัญหาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1
3. เพื่อศึกษาแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา

การศึกษาครั้งนี้มุ่งศึกษาสภาพ ปัญหาและแนวทางพัฒนาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งเป็นสถานศึกษาของรัฐ สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 ใน 6 ขั้นตอนของการบริหารจัดการแนะแนว (กรมวิชาการ 2545 : 22) คือ

- 1.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการ
- 1.2 การกำหนดนโยบายและการบริหารงานแนะแนว
- 1.3 การจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปี
- 1.4 การปฏิบัติตามแผน
- 1.5 การประเมินผลการปฏิบัติงานและรายงานผลเสนอฝ่ายบริหาร
- 1.6 การปรับปรุงและพัฒนา

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ โรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 ปีการศึกษา 2547 จำนวน 226 โรงเรียน จำแนกเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 226 คน และครูแนะแนว จำนวน 226 คน รวมทั้งสิ้น 452 คน

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูแนะแนว สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 จำนวน 210 คน กำหนดขนาดกลุ่มตัวอย่างโดยเปิดตารางของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan) และเลือกกลุ่มตัวอย่างโดยการสุ่มตัวอย่างแบบแบ่งชั้น (Stratified random Sampling) ตามสัดส่วนของขนาดโรงเรียน ได้กลุ่มตัวอย่างเป็นผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 105 คน และครูแนะแนว จำนวน 105 คน

3. ตัวแปรที่ศึกษา

3.1 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 1 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ สภาพการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 1 มี 6 ขั้นตอน คือ

- 3.1.1 การแต่งตั้งคณะกรรมการ
- 3.1.2 การกำหนดนโยบายและการบริหารงานแนะแนว
- 3.1.3 การจัดทำแผนพัฒนาและแผนปฏิบัติการประจำปี
- 3.1.4 การปฏิบัติตามแผน
- 3.1.5 การประเมินผลการปฏิบัติงานและรายงานผลเสนอฝ่ายบริหาร

3.1.6 การปรับปรุงและพัฒนา

3.2 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ ปัญหาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 1

3.3 ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยข้อที่ 3 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 1

3.3.1 ผู้ให้ข้อมูล ได้แก่ ผู้เชี่ยวชาญที่มีความรู้ และประสบการณ์เกี่ยวกับการบริหารงานแนะแนวจำนวน 17 ท่าน

3.3.2 ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กำแพงเพชร เขต 1

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. สภาพการบริหารจัดการงานแนะแนวในสถานศึกษา หมายถึง การดำเนินงานด้านการแนะแนวในสถานศึกษาโดยความร่วมมือของคณะบุคคล เพื่อให้การจัดการแนะแนวเป็นตามวัตถุประสงค์ที่ได้กำหนด ประกอบไปด้วยขั้นตอนการดำเนินงานต่างๆ 6 ด้าน ดังนี้

1.1 ขั้นตอนการแต่งตั้งคณะกรรมการ หมายถึง ผู้บริหารแต่งตั้งผู้รับผิดชอบคณะทำงานแนะแนวได้แก่ผู้บริหารคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการสถานศึกษา

1.2 ขั้นตอนการกำหนดนโยบายและการบริหารงานแนะแนว หมายถึง ผู้บริหารและคณะกรรมการแนะแนวมี่หน้าที่กำหนดนโยบายและการบริหารงานแนะแนว

1.3 ขั้นตอนการจัดทำแผนพัฒนาและปฏิบัติการประจำปี หมายถึง ผู้บริหารและคณะกรรมการแนะแนวมี่หน้าที่กำหนดโครงการ/งาน/กิจกรรม งบประมาณและ ผู้รับผิดชอบ อนุมัติแผน

1.4 ขั้นตอนการปฏิบัติตามแผน หมายถึง คณะทำงานและครูผู้รับผิดชอบทุกคนมีหน้าที่ดำเนินงานตามแผนที่วางไว้และกำกับติดตามการปฏิบัติงานตามแผน

1.5 ขั้นตอนการประเมินผลการปฏิบัติงานและรายงานผลเสนอฝ่ายบริหาร หมายถึง คณะกรรมการแนะแนวและคณะทำงานแนะแนวมี่หน้าที่จัดทำตัวบ่งชี้และแบบประเมินนำแบบประเมินไปประเมินตามเวลาที่กำหนด วิเคราะห์ สรุปผลการประเมิน จัดทำรายงานผลเสนอต่อผู้บริหารและเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ทั้งภายในและภายนอกสถานศึกษา

1.6. การปรับปรุงและพัฒนา หมายถึง การนำผลประเมินมาใช้ในการปรับปรุง และพัฒนาระบบการบริหารจัดการแนะแนวในทุกชั้นตอนให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นและมีการจัดทำ รายงานผลการดำเนินงานเพื่อเป็นข้อมูลสารสนเทศในการพัฒนาต่อไป

2. ปัญหาการบริหารจัดการงานแนะแนว หมายถึง สภาพการณ์ที่เป็นอุปสรรคหรือสภาพ ที่ทำให้ไม่เป็นไปตามความคาดหวังของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 ที่จะต้อง พัฒนาปรับปรุงให้ดีขึ้น

3. แนวทางการพัฒนาการบริหารจัดการงานแนะแนวของสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน สังกัด สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 หมายถึง ความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเกี่ยวกับ แนวคิดข้อเสนอแนะในประเด็นปัญหา ของการบริหารจัดการแนะแนวของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1

4. สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน หมายถึง โรงเรียนของรัฐ ที่มีอำนาจหน้าที่ในการจัดการศึกษา ตั้งแต่ระดับปฐมวัย ถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย

5. สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชรเขต 1 หมายถึง ส่วนราชการสังกัดสำนักงาน คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กระทรวงศึกษาธิการ เฉพาะใน 5 อำเภอ ดังนี้ 1) อำเภอเมืองกำแพงเพชร 2) อำเภอโกสัมพีนคร 3) อำเภอพรานกระต่าย 4) อำเภอลานกระบือ 5) อำเภอไทรงาม

6. ข้าราชการครู หมายถึง ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้ทำหน้าที่ครูแนะแนวใน สถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1

7. ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ หรือผู้รักษาการ ในตำแหน่งผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1

8. ครูแนะแนว หมายถึง ครูแนะแนวหรือครูที่ทำหน้าที่งานแนะแนวในสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผู้บริหารสถานศึกษา บุคคล และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา ของสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษากำแพงเพชร เขต 1 จะได้นำข้อมูลและ แนวทาง พัฒนาการบริหารจัดการงานแนะแนวไปใช้ในการพัฒนาการบริหารจัดการงานแนะแนวให้เกิด ประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลให้โรงเรียนและผู้เรียนมีคุณภาพ รวมทั้งสร้างความพึงพอใจให้กับ ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในงานแนะแนวในสถานศึกษา